

HISTORIANS AND LITERARY HISTORIES IN POST-COMMUNIST ROMANIA. AN INTRODUCTION

Roxana Oana Mîndru, PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: From its inception, the path taken by the Romanian literary history can be easily followed in the existing cultural context and we can manage with a high degree of certainty to establish a series of key moments in this history, even during the changing points caused by major political and cultural events. Usually connected to the names of great personalities of the Romanian culture and literature, from Nicolae Iorga to Mihail Dragomirescu and from Eugen Lovinescu to George Călinescu, one of the main characteristics of the Romanian literary history is its versatility. The literary canon present in one historical period or another does not influence it in any decisive way. Romanian literary history is ultimately the work of those who write it, of the Romanian literary historians, critics and cultural figures, more than the product of an era or of a literary trend or movement that existed at one point or another. Nonetheless, the influences of all these previously mentioned aspects are not inexistent, more so because these aspects can profoundly mark the quill of those who write literary history. Given the context, this study is proposing a short introduction into the researching the people that wrote literary history in post-communist Romania and the ways they did it. Following the social and cultural context and the personalities that wrote in this period, as well as the literary periods covered by the histories that were published during this time frame, ultimately, the purpose of this study is to discover if a new way of writing literary history has come to exist after 1989 and if proven so, what are roughly the characteristic of this new way.

Keywords: *literary history, post-communism, politic, contemporary, chronicle*

Istoria literară românească își are din păcate începuturile umbrite de lipsa unor documente scrise clare. Situarea acestor începuturi este diferită în funcție de autorul care scrie, de epoca în care scrie acesta și mai ales de personalitatea acestuia. În general, abordările privind începuturile istorie literare românești sunt două. Pe deoparte, îl avem pe Nicolae Iorga (și pe exegeții săi), autor al unei istorii culturale mai degrabă decât o istorie literară pură și care situează punctul de start al literaturii române în literatura populară. Iorga pornește de la poezia populară, socotind folclorul și operele transmise prin viu grai ca fiind adevăratul punct de început al literaturii române și dând întâietate poeziei în fața prozei. Literaturii folclorice orale, el îi succede literatura religioasă, legând astfel istoria literaturii române de istoria scrierilor și mai apoi a primelor tipărituri religioase și deci de mănăstiri ca centre reprezentative de cultură.

Cealaltă abordare privind originile literaturii românești, inițiată de Mihail Dragomirescu și devenită apoi abordarea standard odată cu Eugen Lovinescu și mai ales cu George Călinescu, leagă aceste origini de primul document scris în limba română, cu caractere chirilice, pe care îl avem la dispoziție și anume *Scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung*. Putem deci spune că această problemă inițială a punctului din care se cercetează istoria literaturii române, a fost rezolvată încă de la începutul secolului XX, odată cu evoluția conceptului de istorie literară de la acela de parte componentă a istoriei culturale la cel de disciplină de sine stătătoare, aflată în permanentă și strânsă legătură cu critica literară și căreia i se adaugă un aspect de apreciere estetică.

Istoriile lui Lovinescu sau Călinescu, deși recunosc valoare de izvor de informații a lucrărilor lui Nicolae Iorga, în special în ceea ce privește literatura românească veche, se îndreaptă într-o direcție nouă. Scopul acestora este de a face nu numai o enumerare a autorilor

și a operelor lor sau doar o raportare a acestora la epoca în care ei scriu, dar și o valorizare a operelor, o separare a valorilor de non-valori pe baza unor criterii estetice și a locului pe care acestea îl ocupă într-o diagramă a tensiunilor literare ale unei epoci sau alteia¹.

În ceea ce privește tendințele manifestate în istoria literară românească în trecutul recent, ne este imposibil să creionăm aceste tendințe literare și istoric literare de după 1989, fără a arunca o privire în adâncul a ceea ce se întâmplă în acest domeniu încă din anii 1960. Se desprinde pe acest fond figura lui Nicolae Manolescu. Cronologic, acesta debutează publicistic în 1966 cu volumul *Lecturi infidele*. 1968 vede apariția a două volume, pe deoparte *Metamorfozele poeziei*, un studiu deosebit de valoros, de sinteză a poeziei interbelice românești, iar pe de altă parte îi apare volumul *Poezia româna modernă de la George Bacovia la Emil Botta. Antologie*, volum care va fi însă retras din librării la scurt timp de la apariție și distrus. Volumul în cauză va fi re-editat abia după 1990. În 1970 va fi publicată o reluare și o completare a tezei sale de doctorat, sub titlul *Contradicția lui Maiorescu*. Volumele publicate în 1986, monografia critică *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu* și ceea ce va consacra monografiile atipice în stil manolescian *Sadoveanu sau utopia cărții*, marchează un punct de cotitură în scrierile lui Manolescu, și o concentrare a atenției sale aproape obsesive pentru romanul românesc și evoluția acestuia².

Aceste două volume publicate în 1986 vor fi, într-un fel, punctul de pornire pentru cele trei volume publicate între 1980 și 1983 sub titlul *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*. Andrei Terian, în volumul său apărut la Editura Muzeului Național al Literaturii Române, în 2013, sub titlul *Critica de export*, considera aceste eseuri ale lui Manolescu drept fiind unul dintre scrierile critice românești care pot fi distribuite cu succes în afară, deoarece cuprind o viziune globală asupra romanului românesc și o încercare de încadrare a acestuia în cadrul unor tendințe mai mari, europene sau chiar globale, mai degrabă decât o viziune pur regională sau chiar națională. Aceste eseuri sunt, crede Terian, poate cele mai cuprinzătoare sinteze privind romanul românesc³.

Manolescu consacră în aceste trei volume o nouă tipologie a romanelor românești, preluată în linii mari de la academicianul american Wayne C. Booth din *Retorica romanului a acestuia*, considerând că există trei vârste în istoria romanului românesc. El preia tipologia coloanelor grecești pentru a denumi aceste trei vârste, numind astfel vârsta dorică, vârsta ionică și vârsta corintică. În prima vârstă, Manolescu introduce romanele clasice și pe cele realiste sau omnisciente, asociindu-le coloanei grecești dorice, uimitoare prin simplitate și durabilitate. Vârstei ionice, o vârstă care continuă să consacre frumusețea în durabilitate și consistență, dar care își adaugă și o parte ornamentală prin capitelul în formă de papyrus, îi corespunde romanul la persoana I. Romanele lui Camil Petrescu sunt definatorii dar nu singulare în această categorie.

În fine, vârsta corintică caracterizată de un bogat stil ornamental dus aproape până la o supraîncărcare a formelor, este apanajul romanului postmodern, de la Nicolae Breban la Augustin Buzura și de la Constantin Țoiu la Ștefan Agopian.

Între 1977 și 1981, îi apar șapte volume de *Teme*, care cuprind eseuri și critic-fiction. În 1995 publică *Cărțile au suflet*, care reia o serie din ideile din *Teme*.

¹ George Călinescu, *Literatură și contemporaneitate*, Editura pentru Literatură, București, 1964, p. 54.

² Laszlo Alexandru, *Criticul literar Nicolae Manolescu*, Editura Dacia, Cluj 2003; ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Paralela 45, Pitești, 2009, p. 29.

³ Andrei Terian, *Critica de export*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2013, pp. 123-126.

Se remarcă la Manolescu o tendință de reluare a vechilor idei prin republicare și revizuirea continuă a unor volume. În aceeași categorie se încadrează a doua ediție din *Despre poezie*, reluată în 1987, în care face o introducere profundă în analiza poeziei cu toate speciile literare ale acesteia. În același spirit publică a treia ediție la *Contradicția lui Maiorescu* în 2000⁴.

Însă meritul lui Manolescu în ceea ce privește istoria literaturii române este acela de a fi publicat după 1989 volumele de *Istorie Critică a Literaturii Române*. Primul volum, apărut în 1990, leagă istoria literaturii române de primele scrieri în limba române, odată cu *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung*. Se întinde apoi pe perioada romantismului timpuriu și a literaturii post-pășoptiste, la Hasdeu și Alexandru Odobescu. Acest prim volum se încheie cu capitolul dedicat romanului postpășoptist. În 1999 apare *Poezii romantice*, prima parte din al doilea volum al *Istoriei critice a literaturii române*. Conține analize ale operei lui Vasile Cârlova, Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu și Vasile Alecsandri.

Ultima ediție revizuită a *Istoriei Critice a Literaturii Române* apare în 2008, într-un eveniment special în cadrul Târgului de Carte *Gaudeamus*. Meritul acestei istorii stă în faptul că este prima lucrare de această anvergură de la George Călinescu încoace. În general, însă, asemenea lucrări, oricum ar fi ele, nu lasă indiferentă lumea literară, mai ales dacă prelungesc discuția până în contemporaneitate, ori o limitează la aceasta, așa cum s-a întâmplat cu *Istoriile* tipărite anterior de Marian Popa în 2001 sau de Alex Ștefănescu în 2005. Când privește lucrarea lui Manolescu, o primă parte a acesteia, mai restrânsă, a apărut pentru întâia oară în 1990 și a fost reeditată în 1997 și în 2002, oferind o imagine aproximativă, dar azi confirmată, a ceea ce ar fi fost să devină întregul⁵.

Istoria Critică a lui Manolescu este un fenomen unic în literatura română din acest punct de vedere. Pe deoparte, ea pornește pe același drum bătorit, asociind începuturile literaturii românești cu începuturile limbii române și luând drept punct de pornire *Scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung*.

Criticul încadrează restul literaturii în trei mari secțiuni: Romantismul cuprins între 1840 și 1889, Modernismul dintre 1889 și 1947 Contemporanii din 1947 și până în 2000, acordându-le acestora din urmă un număr aproape egal de pagini cu cel dedicat întregii literaturi anterioare.

Vocile critice care se ridică la adresa *Istoriei Critice* a lui Manolescu vorbesc despre o absență a unei delimitări perioadice, la nivel de concept și curent literar, în cadrul Romantismului, între pășoptism și junimism. Nuanțările se petrec, atâtea câte sunt, doar la nivel de autor antologat și nu la nivel de curent literar așa cum s-ar fi convenit. O altă critică la adresa lui Manolescu vine din încercarea aproape obsesivă a acestuia de a demonta „mitul lui Eminescu”, sub justificarea, oarecum rațională, că „orice formă de cult e mortificantă”. Tudor Cristea îl învinuiește pe Manolescu de tendința criticii sale de a fi mereu pusă pe hartă, apostrofările, punerile la punct aproape retorice se observă mai mult ca în altă parte, împreună cu superficialitatea abordărilor și cu aspectul foiletistic. Respingerea obstinată, spune el, a ideii unui Eminescu plutonic (și ieșit din aria „biedermeier”) este parte componentă a acestui demers. Luând în considerare eventualul gust al tinerei generații văzut cu asprime în postfață, criticul mută accentele, punând *Antropomorfism* în locul textelor grave și *Mai am un singur dor*, o poezie evident importantă, considerată însă adevărata capodoperă, în loc de *Odă*. (În

⁴Idem, *CRONICA LITERARA/ Nicolae Manolescu – public și privat*, 25 martie 2010, *Ziarul de Duminică* accesat pe 14 februarie 2015.

⁵Tudor Cristea, *Nicolae Manolescu – Foilettonul critic și eseuul speculativ ca istorie literară*, în *Hermeneia*, Societate Zine de Literatură și Arte, 26 Mai 2009, accesat pe 14 februarie 2015.

metru antic), ilustrativă, spune Manolescu, pentru „poezia de concepte goale”. Pe de altă parte, criticul pare a se certa cu toată lumea care crede altceva despre Eminescu, condamnă exegezele ca pe ceva pedant și inutil, iar când e de acord că I. Negoițescu a dat, alături de Maiorescu și Călinescu, o interpretare valabilă, se străduiește s-o contrazică la fiecare pas⁶. O altă critică la adresa lui Manolescu, vine din periodizare. Saltul pe care acesta îl face de la romantism la modernism este considerat de unele voci precum Tudor Cristea sau Paul Cernat ca fiind prea brusc. Manolescu acordă Modernismului perioada zbuciumată cuprinsă între 1889 și 1947, amestecând în aceleași uriaș ceaun al Modernismului deopotrivă simbolismul, tradiționalismul, realismul, naturalismul și mișcările de avangardă în toată desfășurarea lor, de la dadaism la expresionism și de la integralism la suprarealism. Sau după cum spune Ion Bogdan Lefter, „În cazul modernismului, sub umbrela conceptuală a marelui curent literar și cultural, își găsesc locul și simbolismul, și parnasianismul, și instrumentalismul, și prerafaelismul, și decadentismul și poezia pură, și avangardele, ca și porțiunile nonreziduale ale sămănătorismului, poporanismului și mai ales ale ortodoxismului, ale criterionismului și ale tradiționalismului mai neutru”⁷.

Trecând peste ideea că modernismul ar fi nu doar un curent cultural, dar și unul literar, ar fi de observat, mai întâi, că, la noi, utilizarea acestui concept creează oarece confuzii, întrucât, în afara unui modernism în sens larg care nu este, însă, chiar așa de primitiv încât să-i înglobeze și pe Gherea, și pe Coșbuc sau Goga, și pe Galaction, pe Nicolae Iorga, Delavrancea, Hogaș, Iosif, Al. Davila sau Ronetti-Roman, există și unul în sens restrâns – orientarea de la *Sburătorul*. Explicația opțiunii pentru „porțiunile nonreziduale ale sămănătorismului sau poporanismului” este însă aceea că Manolescu evită, prin acest aproape sofism, a se ocupa tocmai de sămănătorism și de poporanism. Plasând sub umbrela modernismului două epoci literare destul de diferite, dar mai ales reprezentanți ai unor curente și orientări distincte, deși înrudite, autorul *Istoriei critice...* renunță la o observație clară pe care o făcea G. Călinescu, observație pe care a preluat-o fidel însă în *Metamorfozele poeziei*, conform căreia tradiționalismul interbelic, în care am putea include chiar și ortodoxismul este, spre deosebire de cel de la începutul secolului, tradiționalism al lui Coșbuc, Iosif sau Goga, dar și al lui Galaction, Hogaș ori al primului Sadoveanu, „tot o formă de modernism”⁸.

Ultima parte a *Istoriei Critice...*, dedicată Contemporanilor, are o întindere aproape la fel de mare precum cea a volumelor dedicate restului epocilor literare românești. Deși același Tudor Cristea găsește de cuvînță să critice nu numai întinderea acestei părți dar și periodizarea sa, de la 1949, până în 2000, dacă discuția despre valoarea calitativă asupra literaturii române scrisă în această perioadă este încă deschisă, simpla valoare cantitativă a acesteia necesită un studiu de cel puțin aceeași amploare ca cele dedicate literaturii române care a precedat această perioadă.

Un capitol intitulat *Un lustru de tranziție. Realismul socialist* ilustrează ceea ce până nu demult numeam „generația războiului” sau „generația pierdută (și regăsită)” apoi „realismul socialist”, care s-a manifestat, la noi, imediat după 23 August, devenind dominant și impunând un canon oficial pe care criticul îl urmărește cu obstinație manifestându-se, dincolo de orice schimbare la față, în cazul generațiilor mai vechi, în tot decursul perioadei comuniste, până când e înlocuit de cel optzecist. Manolescu dă aici partea teoretică cea mai întinsă din cartea sa: „Regimurile comuniste sunt cele mai dogmatice din istorie, în plus,

⁶ *Ibidem*.

⁷ Ion Bogdan Lefter, *Nicolae Manolescu: de la cronică literară la "Istoria critică..."*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009, pp. 45-49.

⁸ Tudor Cristea, *Op. Cit.*.

niciun altul – nici fundamentalismul catolic din trecut, nici acela islamic din prezent, ca să nu mai vorbim de dictaturile de dreapta din Europa și America de Sud a secolului XX – n-a controlat într-o măsură comparabilă societatea, economia, colectivitățile, instituțiile, legile, ca și indivizii, credințele, gândirea și intimitatea persoanei. Regimurile comuniste sunt singurele cu adevărat totalitare”. Opinia sa despre literatura scrisă sub comunism este mai moderată: „Proteică și cameleonică, având, ca Ianus, două fețe, această literatură pune azi o mare problemă: ea a avut, în chipul cel mai inextricabil, doi autori, unul, romancier, poet sau dramaturg, celălalt, cititorul, criticul, interpretul”⁹.

În secvența următoare, *Literatura „nouă”*. *Generația '40* se stă, pornind de la ghilimelele din titlu, sub semnul unei aspre revizuirii. Pe această cale se ajunge, probabil, la incipitul caragialesc al micului text despre Beniuc, care „nu este doar un autentic poet realist-socialist, dar și singurul poet realist-socialist autentic”. Mai condescendent este privită Maria Banuș, poate și pentru că N. Manolescu i-a consacrat un studiu introductiv la antologia apărută în colecția „Biblioteca pentru toți” a Editurii Minerva, în 1989. Trecând peste rest, nu e deloc clar ce caută în acest sector autori mult mai tineri, ca Ion Gheorghe și Nicolae Labiș. Singura explicație ar fi că sunt realist-socialiști, ceea ce, în cazul lui Ion Gheorghe, poet neotraditionalist în ceea ce are mai bun, e o exagerare. Această situație este impusă de matrița ideologizantă cu care lucrează N. Manolescu, dar și de caracterul nespecific al istoriei sale literare¹⁰.

Istoria lui Manolescu acoperă deci o perioadă de timp destul de îndelungată, de la originile literaturii românești și primele documente scrise, până la sfârșitul mileniului al doilea. În acest sens, *Istoria literară* a lui Manolescu se înscrie în tendințele pre-comuniste de a scrie istorii literare exhaustive, care să acopere cronologic întreaga literatură românească, de la începuturile acesteia și până în epoca contemporană autorului acesteia. Istoria lui Manolescu are meritul de a fi cea mai întinsă periodică lucrare privind istoria literară românească.

Publicarea ultimei ediții revizuite a *Istoriei Critică a Literaturii Române* din 2008 este însă precedată de apariția *Istoriei Literaturii Române de Azi pe Mâine* a lui Marian Popa în 2001 și *Istoria Literaturii Române Contemporane 1941-2000* a lui Alex Ștefănescu în 2005.

În ceea ce privește *Istoria* lui Marian Popa, un prim aspect care ne lovește este monumentalitatea acesteia. Publicată în două volume ambele însumând peste o mie de pagini, această lucrare urmărește mai degrabă aspectele politice care au influențat cu precădere literatura românească în comunism și post-comunism, punctul de start al acestei lucrări fiind anul 1944, odată cu începutul procesului de sovietizare a României.

Cele opt capitole ale lucrării acopere o serie de teme ce țin mai degrabă de aspecte politice și de efectele acestora asupra literaturii. Acestea sunt: capitolul I: Premise pentru o literatură de stat; capitolul II: Bazele poeziei de partid și de stat; capitolul III: Poetica de partid și de stat: principii, teze, criterii; capitolul IV: Teme, moduri și probleme; capitolul V: Genuri relative; capitolul VI: Critica - o parte încă mai integrantă a cauzei; capitolul VII: Bilanțul unui început: boli infantile, scleroză precoce și capitolul VIII: În exil¹¹.

Aspectul urmărit deci de Marian Popa nu este neapărat cel al valorificării operelor literare ci de integrare acestora în contextul epocii. Autorul urmărește mecanismele politice care au animat epoca și modul în care acestea s-au reflectat în literatură. *Istoria literară* a

⁹ Nicolae Manolescu, *Istoria Critică a Literaturii Române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 69.

¹⁰ Tudor Cristea, *Op. cit.*

¹¹ Alex Ștefănescu, *La o nouă lectură. Marian Popa- Istoria literaturii de azi pe mâine: literatură și politică în România Literară*, nr. 51-52/2002 accesat pe 14 februarie 2015.

acestui poartă în sine deci un profund aspect politic și social. Criteriul estetic al valorificării operelor este aproape inexistent. Se ajunge la Popa la aceea simptomatologie generală a criticii și istoriei literare de după 1989 de care vorbea și Ion Simuț, aceea a contestării în bloc a literaturii române scrisă în perioada comunistă, pentru vina de a fi colaborat cu sistemul, a se fi lăsat influențată de acesta sau de a nu-i fi răspuns la provocări, refuzând să se angajeze în vreun conflict cu aceasta.

Vinovăția principală a fostei literaturi provenea din colaborarea cu vechiul regim, care a constrâns-o să mintă. Adevărul nu-l pot spune decât mărturiile opozanților, disidenților și ale celor care au suferit în comunism. Ficțiunea, orice încărcătură simbolică ar avea, nu mai poate beneficia de nici un credit. Numai memoriile deținuților politici, jurnalele scepticilor și ale rezistenților pot da o idee despre adevărul dureros, tragic, al perioadei comuniste¹².

La fel ca și Manolescu, care s-a folosit de cronică pe care le publicase în trecut în întocmirea *Istoriei* sale și Marian Popa a inclus în istorie și texte de-ale sale mai vechi, inclusiv aproape toate articolele din *Dicționar de literatură română contemporană*. Alex Ștefănescu îl acuză însă pe Popa inclusiv că „nu a ezitat să refolosească nici notele informative despre scriitori pe care le-a întocmit cândva pentru Securitate, divulgându-și astfel - din greșeală sau din cinism - trecutul de colaborator al acestei instituții represive. (Dan C. Mihăilescu este cel care, în LAI, supliment literar al ziarului Cotidianul, a comparat într-un mod edificator fragmente din Istoria literaturii române de azi pe mâine cu texte din Cartea Albă a Securității.)”¹³.

Istoria literară întocmită de Marian Popa nu pare deci, la o primă privire să aibă aproape nimic în comun cu cea a lui Nicolae Manolescu.

Pe de altă parte, lucrarea lui Alex Ștefănescu, *Istoria Literaturii Române Contemporane 1941-2000*, acoperă cronologic aceeași perioadă ca și cea a lui Marian Popa sau ca ultimul volum al *Istoriei Critice* a lui Nicolae Manolescu. Urmărește într-un fel aceleași fenomene, modul în care literatura română s-a comportat în comunism, felul în care politicul a influențat literarul și s-a reflectat în cultură. În cuvintele autorului: „Cartea aceasta are un titlu convențional, care poate să-l dezamăgească pe un cititor sensibil. Drama povestită în paginile ei nu se regăsește în neutra sintagmă *Istoria literaturii române contemporane*. Este ca și cum o povestire despre un naufragiat înfometat care ar ajunge să mănânce scoarță de copac s-ar intitula *Prânz la iarbă verde*. Titlul potrivit ar fi fost *Ce s-a întâmplat cu literatura română în timpul comunismului* (sau măcar *Literatura română în timpul comunismului*). Am renunțat însă la el întrucât în ultimii ani s-a ajuns la un fel de alergie la tot ce amintește de politică. Unii cititori ar fi putut crede că au în față o scriere propagandistică, ceea ce această lucrare, în realitate, nu este. Până la urmă m-am întors, resemnat, la formularea tradițională, folosită (și implicit verificată) de înaintași, *Istoria literaturii române contemporane*, căreia i-am adăugat anii luați ca reper: *1941-2000*. Dar, repet, în esență cartea reprezintă un răspuns la întrebarea privind ce s-a întâmplat cu literatura română în timpul comunismului. Consider că am datoria morală să povestesc ce s-a întâmplat, pentru că mi-a fost dat să fiu și eu unul dintre martori.”¹⁴.

La Alex Ștefănescu, se urmărește drama nu numai a scriitorului român în comunism, ci suferința literaturii însăși, lovită în esența ei și schilodită de factorul politic, nevoită să se

¹² Ion Simuț, *Comentarii critice: Ce s-a întâmplat cu literatura română în postcomunism. Simptomatologie generală*, în *România literară*, nr. 6/2008 accesat pe 14 februarie 2015.

¹³ Alex Ștefănescu, *Op. Cit...*

¹⁴ *Idem*, în Prefață la *Istoria literaturii române contemporane 1941-2000*, Editura MAȘINA DE SCRIS, București, 2005.

ascundă, să se retragă în exil sau în subversiune, pentru a putea cu adevărat să își merite numele de literatură.

Analizând cei trei autori și lucrările acestora, un prim factor comun pe care aceștia par să îl aibă este periodizarea. Chiar dacă *Istoria Critică* a lui Manolescu acoperă toată existența literaturii române, perioada pe care se concentrează cu adevărat acesta este cea contemporană, volumul dedicat acesteia fiind la fel de voluminos cât toate cele dedicate epocilor precedente în întregime. Accentul la toți trei cade pe epoca comunistă, în contrast cu cea interbelică, precum și „prelingerile” acesteia în decada de după 1989, până la începuturile noului mileniu. Considerarea factorului politic și a influenței acestuia reprezintă un punct focal în lucrările acestora, chiar dacă iau poziții diametral opuse în ceea ce îl privește. Un alt element comun la toți cei trei este utilizarea unor lucrări proprii preexistente, fie ca e vorba de cronici literare, articole, fragmente sau studii, prelucrate apoi într-un format antologic.

Istoria literaturii, prin însăși natura sa, nu poate niciodată să se mute până în contemporaneitate. I-ar lipsi obiectivitatea și i-ar lipsi poate și rostul. De aceea, chiar dacă vorbim de trei istorii ale literaturii care cronologic ne poartă până la începutul noului mileniu, *de facto*, acestea sunt concentrate pe epoca sfârșită cel puțin teoretic odată cu revoluția din 1989. Tendința care se conturează deci în istoria literară a primelor două decade de după 1989 este aceea de analiză a fenomenelor și proceselor literare din comunism, a influenței factorului politic asupra literaturii și a modului în care acestea continuă să se manifeste și să influențeze perioada imediat următoare căderii comunismului. Istoria literară de după 1989 este deci o istorie literară alcătuită din fragmente de cronici și studii publicate anterior, cărora li se adaugă o analiză de dată mai recentă a unor evenimente la care toți cei trei autori au fost martori și/sau participanți și anume, fenomenul literar în epoca comunistă.

Cronologic au trecut două decade și jumătate de la căderea comunismului, dar istoria literară simte încă nevoia să își lingă rănilor. Să analizeze, să facă studii, să înțeleagă fenomenul și implicațiile sale. Cu cât ne îndepărtăm cronologic de momentul '89 cu atât analizele devin mai detaliate, literatura din comunism nu mai este contestată în bloc, acuzațiile de colaborare cu regimul sau de pasivitate nu mai sunt aruncate cu atâta ușurință. Cu timpul se instaurează iertarea. Cu cât ne îndepărtăm de momentul 1989 se înregistrează o tendință de revenire la istoriile literare care judecă și valorizează opere literare pe baza valorii lor intrinseci, factorul politic nefiind decât o parte minoră, folosită la contextualizarea cutărei opere sau a cutărui autor.

Încă nu știm încontro se îndreaptă istoria literară românească în acest nou mileniu sau chiar dacă vom mai scrie o istorie literară pe viitor. Toate semnele indică însă spre o revenire ciclică către un proces de ierarhizare a operelor literare în baza valorii lor intrinsecă, factorul politic estompându-se treptat în fundal. Dacă această renunțare la politic în favoarea esteticului pur este benefică sau nu, doar viitorul ne va putea răspunde.

BIBLIOGRAPHY:

Alexandru, Laszlo, *Criticul literar Nicolae Manolescu*, Editura Dacia, Cluj, 2003; ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.

Călinescu, George, *Literatură și contemporaneitate*, Editura pentru Literatură, București, 1964.

Cristea, Tudor, *Nicolae Manolescu – Foiletonul critic și eseul speculativ ca istorie literară*, în *Hermeneia*, Societate Zine de Literatură și Arte, 26 Mai 2009, accesat pe 14 februarie 2015.

- Lefter, Ion Bogdan, *Nicolae Manolescu: de la cronică literară la "Istoria critică..."*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.
- Manolescu, Nicolae, *Istoria Critică a Literaturii Românești*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.
- Mihăieș, Mircea, *Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele*, Editura Curtea Veche, București, 2003.
- Nagy-Talavera, Nicholas M., *N. Iorga, o biografie*, Institutul European, București, 1999.
- Nițescu, Marin. *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, Editura Humanitas, București, 1996.
- Puia Dumitrescu, Daniel I., *Istoria Cenclului de Luni*, teză de doctorat, Universitatea „Transilvania” din Brașov, 2013.
- Simuț, Ion, *Comentarii critice: Ce s-a întâmplat cu literatura română în postcomunism. Simptomatologie generală*, în *România literară*, nr. 6/2008 accesat pe 14 februarie 2015.
- Ștefănescu, Alex, *La o nouă lectură. Marian Popa- Istoria literaturii de azi pe mâine: literatură și politică în România Literară*, nr. 51-52/2002 accesat pe 14 februarie 2015
- Idem*, în Prefață la *Istoria literaturii române contemporane 1941-2000*, Editura MAȘINA DE SCRIS, București, 2005.
- Terian, Andrei, *Critica de export*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2013.
- Idem*, *CRONICA LITERARĂ/Nicolae Manolescu-public și privat*, 25 martie 2010, *Ziarul de Duminică*, accesat pe 14 februarie 2015.
- Vakulovski, Mihail, *Nicolae Manolescu*, Editura Aula, București, 2000.